

ZÁŠKOLÁCTVO

Metodický list pre rodičov, učiteľov a všetkých, ktorých to zaujíma.

Záškoláctvo je neospravedlnená neprítomnosť – úmyselná absencia vyučovania bez vedomia rodičov (resp. zákonných zástupcov).

Na záškoláctvo by sme nemali pozerat' ako na fakt, ale mali by sme ho **vnímať ako určitú reakciu dieťaťa**, ktoré nie je schopné situáciu riešiť inak ako únikom.

Kategórie záškoláctva

A. Pravé záškoláctvo – žiak do školy nechodí, rodičia o žiakovej absencii netušia

- Sú žiaci, ktorí ráno „akože“ odchádzajú z domu do školy a keď rodičia odídu do práce, žiaci sa vracajú domov, kde trávajú celé dopoludnie.
- Sú žiaci, ktorí odchádzajú ráno z domu, potom ostávajú s kamarátmi (buď u nich doma, alebo sú vonku)
- Sú žiaci, ktorí nemusia odchádzať ani z domu, pretože rodičia odchádzajú do práce skôr

B. Záškoláctvo s klamaním rodičov – keď dieťa dokáže presvedčiť rodičov, že mu je zle

- Niektorí rodičia sú tak presvedčení o „chorobe“ svojho dieťaťa, že ani netušia, že sú oklamaní
- Niektorí rodičia tušia, že dieťa choré nie je, no cítia sa „slabí na to, aby bojovali“ s dieťaťom, a tak „potichu“ súhlasia.

C. Záškoláctvo s vedomím rodičov – keď dieťa so súhlasom rodiča nechodí do školy

- Často býva dôvodom skutočnosť, že rodič dieťa potrebuje doma na nejakú pomoc

Príčiny záškoláctva

Pri skúmaní príčin záškoláctva môžeme prísť k niekoľkým záverom – záškoláctvo môže spočívať **v negatívnom vzťahu žiaka ku škole, vo vplyve rodinného prostredia, či v iných dôvodoch.**

A. Negatívny vzťah ku škole

Žiak by mal tráviť v škole podstatnú časť dňa. Škola ako organizovaná inštitúcia pomáha rozvíjať všetky stránky osobnosti žiaka. Ak má však žiak negatívny vzťah ku škole, môže z nej unikat'. **Dôvodov pre vytvorenie negatívneho vzťahu môže byť viacero.**

➤ **Neúspech žiaka v škole**

Je azda najčastejším dôvodom na záškoláctvo. Školská práca sa im nedarí, nedosahujú v nej výsledky, nepostupujú v práci, nebývajú odmeňovaní. **Sú to slabo prosievajúci a neprosievajúci žiaci.** Navyše, ak sú za školské výkony trestaní, ponižovaní, neustále karhaní či zosmiešňovaní, demotivuje ich to.

➤ **Zvýhodňovanie ostatných žiakov**

K negatívne vzt'ahu ku škole prispieva aj zvýhodňovanie ostatných žiakov, dvojaký meter či „nálepkovanie“. Pri „budovaní“ negatívneho vzt'ahu ku škole môžu hrať rolu **aj poruchy učenia**, ktoré, ak nie sú včas podchytené, prípadne ak žiak nemá vytvorené optimálne podmienky, jeho učenie výrazne sťažujú.

➤ **Prílišné očakávania**

Aj neuskutočniteľné požiadavky alebo príliš veľké očakávania **môžu mať demotivujúci charakter.** Vety typu „to by si už mal...“, „pozri, ostatní to už majú a ty?“ a pod. obvykle nebývajú pre dieťa pomocou.

➤ **Konfrontácia s rovesníkmi**

Učelia aj rodičia sa niekedy primárne sústredia na konfrontáciu s vrstovníkmi (čo je nepochybne pre porovnanie vývoja potrebné), **no nemala by sa stať jediným meradlom. Vhodné je porovnávať vývoj dieťaťa s ním samým** (ako postupne napreduje) a na základe poznania špecifik osobnosti dieťaťa ho podporovať v napredovaní. Téma očakávaní je zložitá napr. aj kvôli faktu, že u dieťaťa – žiaka môže prebiehať tzv. nerovnomerný rozvoj (väčšinou býva rozumový vývoj v predstihu pred emočným).

➤ **Mimoriadne vedomosti a schopnosti**

Dôležité je nezabúdať na fakt, že aj mimoriadne vedomosti a schopnosti môžu viesť k odporu ku škole. Niekedy sa učelia nevedomene dopúšťajú chyby. **Snažia sa o všestranný rozvoj svojich žiakov a často zabúdajú alebo úmyselne zanedbávajú nadaných a talentovaných žiakov. Takíto žiaci sa začínajú v škole nudieť.** Nadpriemerné schopnosti môžu niekedy vytvárať izoláciu od ostatných detí.

➤ **Zlé sociálne vzt'ahy či nepriaznivá atmosféra**

Sú tiež dôvodmi úniku žiaka zo školy. Môže tu ísť o **zlé vzt'ahy medzi spolužiakmi, zlý vzt'ah s učiteľom.** Odmietané bývajú **aj deti s postihnutím**, ktoré, ak nie sú „dobré“ integrované, môžu strácať o školu záujem.

➤ **Šikanovanie**

Býva tiež dôvodom negativistického vzt'ahu žiaka ku škole. **Šikanované deti sa boja nielen času stráveného v škole, ale aj cesty do školy a zo školy.** Zhoršuje sa im prospech, niekedy sa objavujú poruchy správania. Únik žiaci vidia v absencii.

B. Vplyv rodinného prostredia

Prevažná časť výskumov poukazuje na fakt, že niektoré záškoláctva je potrebné hľadať v rodine. **Na záškoláctvo majú obrovský vplyv neusporiadané rodinné pomery, nedostatočný záujem rodičov o dochádzku dieťaťa, o jeho prospech či časová zaneprázdnenosť, ale aj prehnaná starostlivosť a príliš vysoké nároky.**

➤ **Výchova založená na príkazoch a zákazoch**

Pretože takýto spôsob výchovy **potláča prirodzenosť dieťaťa, môže to viesť k tomu, že dieťa „chce slobodne narábať so svojím časom“**, užíva si svoju moc a svoju „šikovnosť“ ako oklamať dospelých.

➤ **Nezáujem**

Rodičovi nie sú podozrivé vyhýbavé odpovede na otázku typu: „Čo bolo v škole?“ – odpoveď: „Nič“, alebo: „Máte úlohy?“ – odpoveď: „Nie“. **Dieťa si je isté, že rodičovou nevšímavosťou si môže dovoliť nechodiť do školy.**

➤ **Perfekcionizmus**

Keď je dieťa pod neustálym tlakom pocitu, že urobí chybu, že sklame požiadavky rodičov, a preto potrebuje úľavu, ktorou môže byť, napríklad, aj absencia v škole.

➤ **Nedôslednosť**

Dieťa „vie, ako na rodiča“ – napr. ráno tesne pred tým, ako sa rodič ponáhľa do práce, dieťa začne naliehať, aby mohlo ostať doma, lebo sa nenaučilo istý predmet a bojí sa, že dostane 5. **Rodič v časovom strese „rieši“ situáciu tak, že nátlaku dieťaťa podľahne.**

➤ **Zlý príklad**

Na dieťa v rodine má nepochybne silný vplyv aj „zlý príklad“, čím môže byť napríklad **neustále nezamestnaný rodič alebo dospelý súrodenec, ktorého živia rodičia** a pod.

Je potrebné, aby rodičia zvažovali nielen spôsob výchovy, no aj to, aký podiel môžu mať v príčinách absencií svojich detí v škole.

C. Iné dôvody

➤ **Správanie ovplyvnené separačnou úzkosťou**

Ide o poruchu, pre ktorú sú typické dva znaky – poruchy spánku a vyhýbanie sa škole. Neide tu o vyhýbanie sa škole v dôsledku strachu z nej, ale v dôsledku nutnosti odlúčiť sa od rodičov (niekedy od obľúbenej hračky alebo známeho miesta). Separčná úzkosť je vlastne strachom z odlúčenia. Niektoré znaky sa objavujú už okolo tretieho roku, no väčšinou začína v siedmom roku. **V závažnejších formách sa prejavujú ako školská fóbia.**

➤ **„Byť poza školu preto, aby som mal príjemné zážitky“**

To je jedna z viet detí vyhýbajúcich sa škole. Patrí sem napríklad **pozeranie televízie, hranie na počítači, návšteva herne...**

➤ **Snaha o upútanie pozornosti rovesníkov, dospelých**

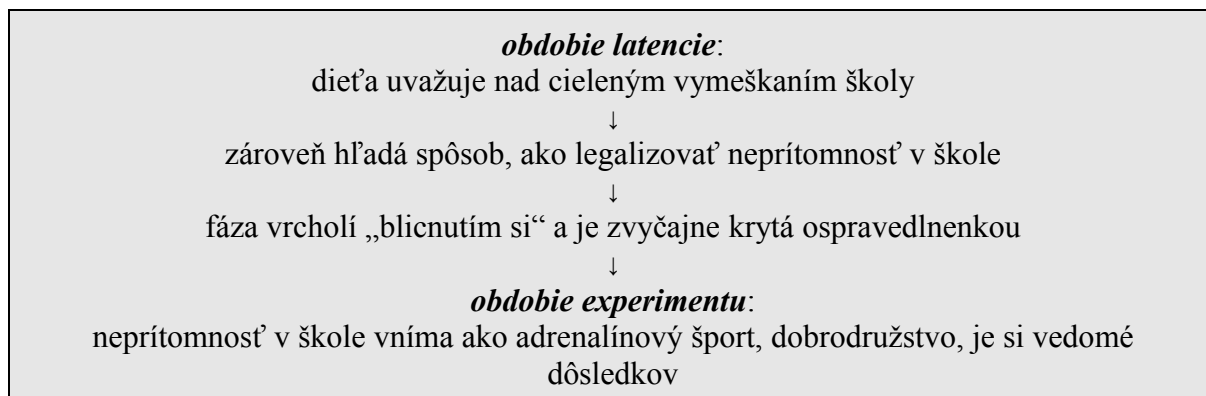
Je nevyhnutné rozmýšľať nad tým, čo týmto upútaním pozornosti deti potrebujú dosiahnuť: **chcú, aby sa im venovalo viac času, záujmu, potrebujú pomoc v istej oblasti, majú nízke sebavedomie**, a pod.

➤ **Rovesnícky tlak**

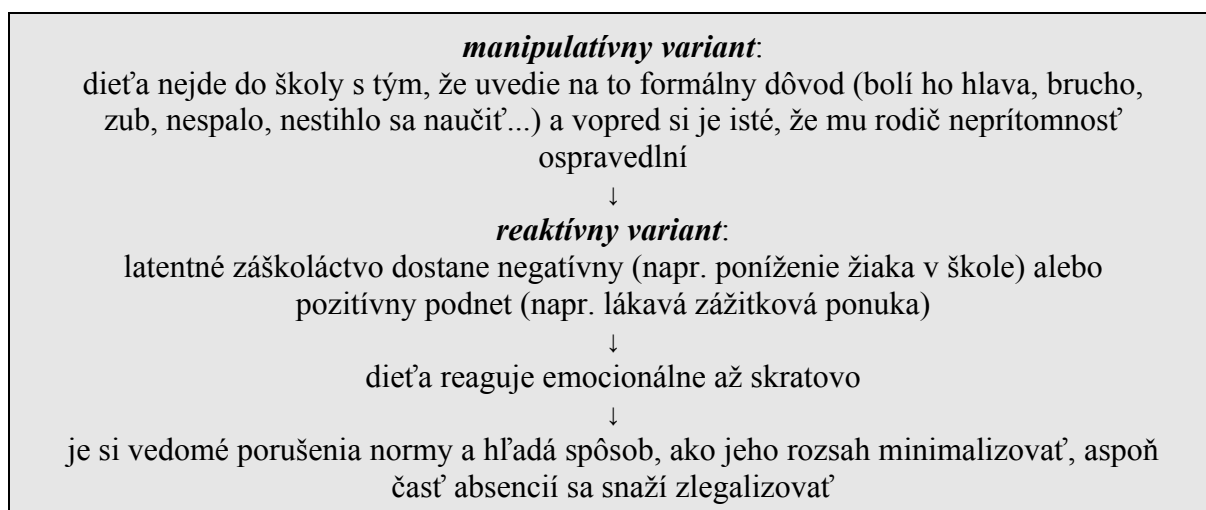
Môže byť tiež jednou z príčin záškoláctva – **zvýšený je hlavne vtedy, ak sa skupinky rovesníkov „dohodnú“ na absencii v škole.**

Fázy záškoláctva:

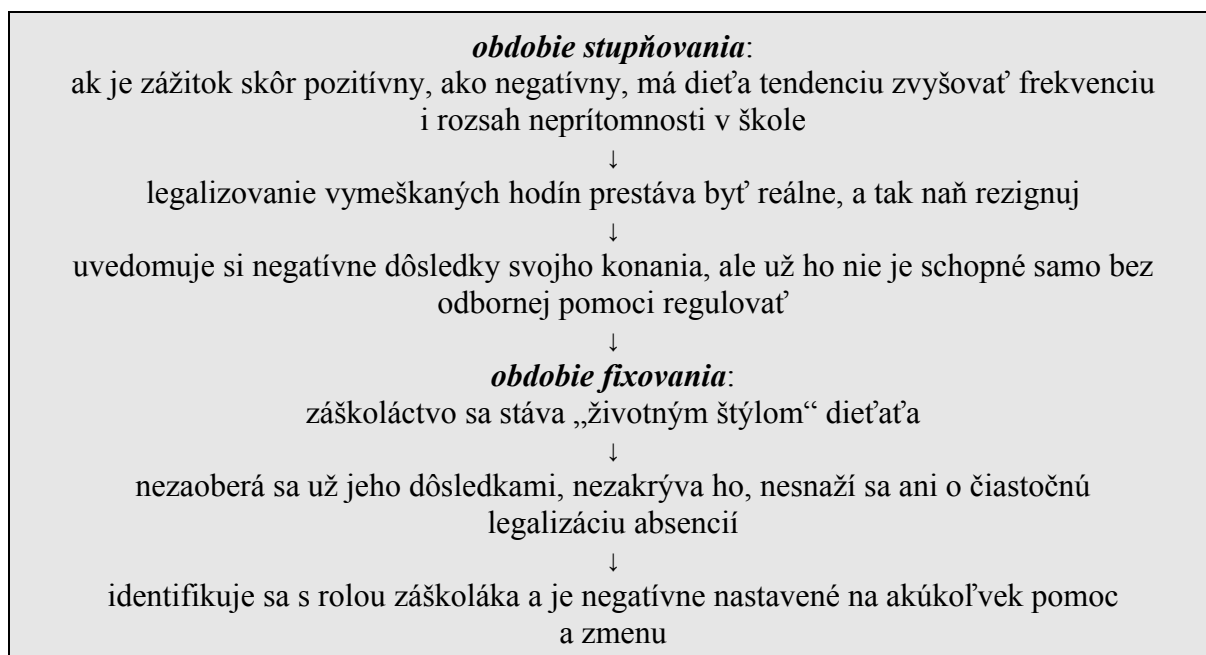
1. latentná a experimentálna fáza

2. fáza manipulatívneho a reaktívneho záškoláctva

3. fáza stupňovaného a fixovaného záškoláctva

Čo robiť? – odporúčania pre rodičov

- **Nebagatelizovať prítomnosť problému**, nevytvárať s dieťaťom „koalíciu“ voči škole, nenechať sa dieťaťom manipulovať a neponáhľať ho neodôvodnene počas vyučovania doma, zamedziť vzniku hyperprotektívnej výchovy
- **Pravidelne a intenzívne sa zaujímať a informovať** o dochádzku dieťaťa do školy (telefonický kontakt s triednym učiteľom, výchovným poradcom, pravidelné návštevy a konzultácie rodiča v škole...)
- **Zaujímať sa o emočný vývin dieťaťa**, o jeho postavenie v školskom kolektíve, o sociálne vzťahy dieťaťa, spolu so školou sa pokúsiť vytvoriť dieťaťu v škole bezpečné prostredie
- Dôsledne zvážiť, či na dieťa nie sú kladené **príliš vysoké nároky**, ktoré nie je schopné zvládnuť, rešpektovať reálne možnosti dieťaťa vzhľadom k jeho osobnostným danostiam
- Pomôcť dieťaťu **nekonfliktným spôsobom** riešiť jeho aktuálne ťažkosti, stanoviť jasné pravidlá a dodržiavať ich
- Neriešiť ťažkosti dieťaťa častým **striedaním škôl**, veľmi často je takáto stratégia iba presúvaním riešení problému a nie jeho skutočným riešením
- Pri stupňovaní ťažkostí **vyhľadajte pomoc odborníkov** (výchovní poradcovia, centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie)

Čo robiť? – odporúčania pre učiteľov

- Venovať **zvýšenú pozornosť neospravedlneným hodinám** žiakov alebo častým vymeškaným hodinám, a to bez ohľadu na fakt, že sú ospravedlnené.
- Problematike záškoláctva sa venovať priebežne po celý rok a **zahrnúť** ho do preventívneho programu školy.
- Organizovať **mimoškolské aktivity** pre žiakov.
- **Monitorovať sociálne vzťahy** v triede a zlepšovať klímu v triedach.
- Keď dôjde ku záškoláctvu iniciovať **individuálny rozhovor žiaka s učiteľom**, snažiť sa zistiť, čo je možná príčina žiakovej absencie na vyučovaní, prejavíť záujem o to, čo sa deje, nastoliť dôsledky vyhýbania sa škole.
- Preukázateľným spôsobom **pozvať rodiča na pohovor**, informovať ho o vzniknutej situácii a urobiť zápisnicu
- V spolupráci s rodinou sa pokúsiť o **návrat žiaka do školy** (mnohí záškoláci sa po dlhšej absencii boja návratu – reakcie spolužiakov, učiteľov, návalu povinností...)
- Dohodnúť so žiakom **plán splnenia zameškaných školských povinností** (doplnenie poznámok, vypracovanie referátov...), najlepšie v písomnej podobe, dať ho podpísať žiakovi, príp. aj zákonnému zástupcovi.

Metodický materiál spracovaný s pomocou informačných zdrojov:

1. Lednická, J.(2007): Záškoláctvo. In: Sociálne vzťahy a problémy na školách. Bratislava, RAABE 2007.
2. www.modernaskola.sk (2.12.2008)